

К. В. Завгородній,
к. е. н., ДП "Виробниче об'єднання" Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7953-3971>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.12.83

ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

K. Zavgorodniy,
PhD in Economics,
State Enterprise "Production Association Southern Machine-Building Plant named after A.M. Makarov", Ukraine

PROSPECTS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Метою статті є дослідження процесу перспектив інклюзивного розвитку національної економіки в сучасних умовах. Останніми роками рецесія національної економіки відбувається під дією війни та ведення бойових дій на більшості території України, перед цим пандемією коронавірусної інфекції. Це найбільші негативні фактори, що вплинули та впливають на стан національної економіки. Саме за таких умов, існує необхідність переходу на інклюзивний розвиток національної економіки.

Наголошено, що за період війни українська економіка зазнала значних збитків через воєнний конфлікт, проте успішно здійснила адаптаційні заходи. Визначено, що проведена політика перерозподілу навантаження від втрат з бізнесу та населення на державний бюджет за допомогою програм підтримки, нової податкової політики, стабілізації курсу гривні та заморожування тарифів. Доведено, що основою адаптаційних заходів є фінансова допомога від міжнародних партнерів у вигляді кредитів, грантів або інвестицій, технічної та економічної підтримки, консультацій з реформування економіки та фінансової системи, навчання та розвитку людських ресурсів, а також технологічної та інноваційної співпраці. Доведено, що національна економіка успішно адаптувалася до нових умов, бізнес продовжує свою діяльність завдяки швидкій адаптації та державній підтримці.

Обґрунтовано, що в умовах глобальної нестабільності та воєнного конфлікту, формування національної економічної активності та забезпечення справедливих можливостей для всіх учасників вимагає поєднання ефективних економічних заходів з соціальними та політичними ініціативами у рамках інклюзивного національного розвитку. Визначено, що тільки так можна побудувати стійке та інклюзивне суспільство, яке впорається з викликами та забезпечить стабільний розвиток країни. Доведено, що у рамках інклюзивного розвитку національної економіки велику роль відіграють розвиток людського капіталу, стимулювання підприємництва та інноваційності, підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення доступу до кредитних ресурсів, покращення інфраструктури та забезпечення стабільного економічного середовища.

The purpose of the article is to study the process of the prospects of inclusive development of the national economy in modern conditions. In recent years, the recession of the national economy has been taking place under the influence of the war and the conduct of hostilities in most of the territory of Ukraine, preceded by the pandemic of corona virus infection. These are the biggest negative factors that influenced and influence the state of the national economy. It is under such conditions that there is a need to transition to inclusive development of the national economy.

It was emphasized that during the war, the Ukrainian economy suffered significant losses due to the military conflict, but successfully implemented adaptation measures. It was determined that the policy of redistributing the burden of losses from business and the population to the state budget with the help of support programs, a new tax policy, stabilization of the hryvnia exchange rate and freezing of tariffs was carried out. It has been proven that the basis of adaptation measures is financial assistance from international partners in the form of loans, grants or investments, technical and economic support, consultations on reforming the economy and financial system, training and development of human resources, as well as technological and innovative cooperation. It has been proven that the national economy has successfully adapted to new conditions, business continues its activities thanks to quick adaptation and state support.

It is substantiated that in the conditions of global instability and military conflict, the formation of national economic activity and the provision of fair opportunities for all participants requires a combination of effective economic measures with social and political initiatives within the framework of inclusive national development. It was determined that this is the only way to build a sustainable and inclusive society that will cope with challenges and ensure the stable development of the country. It has been proven that the development of human capital, stimulation of entrepreneurship and innovation, support of small and medium-sized businesses, provision of access to credit resources, improvement of infrastructure and provision of a stable economic environment play an important role in the inclusive development of the national economy.

Ключові слова: національна економіка, інклюзивний розвиток, адаптаційні заходи, війна, реформи.
Key words: national economy, inclusive development, adaptation measures, war, reforms.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Останніми роками рецесія національної економіки відбувається під дією війни та ведення бойових дій на більшості території України, перед цим пандемією коронавірусної інфекції. Це найбільші негативні фактори, що вплинули та впливають на стан національної економіки. Саме за таких умов, існує необхідність переходу на інклюзивний розвиток національної економіки.

Гуторов А. О. вважає що "інклюзивний розвиток охоплює процеси економічного зростання та розвитку, інклюзивність як систему інклюзій, враховує антропогенне навантаження на екосистему, а також реляційний характер соціально-економічних трансформацій. Він неодмінно супроводжується становленням економіки знань, ноосферним і культурним розвитком соціуму, переорієнтацією систем управління економікою на засади плановірності, інтерактивності, публічності та демократичного централізму під час ухвалення обґрунтованих рішень. У методологічному плані інклюзивний розвиток національної економіки базується на принципах справедливості, сталості, спільної участі, недискримінаційності, стабільності, зростання в довгостроковій перспективі. Усе це тісно пов'язане з імперативами люддиноцентризму, неоіндустріалізації, сталого розвитку, "зеленої" економіки, неоруралізму тощо" [1]. Тому, дослідження перспектив інклюзивного розвитку національної економіки в сучасних умовах є досить актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливостям дослідження процесу прогнозування в системі управління національною економікою, приділено значну увагу вітчизняними вченими, зокрема: Базилук А., Жулин О., Іртищева І., Крамаренко І., Кожина А. Тютюнникова С., Стегней М., Пивоварова К., Федулова Л. Але водночас значна кількість проблем формування об'єктивної необхідності, прогнозування в системі управління національною економікою залишаються недостатньо розкритими відповідно до сучасних умов. У наявних наукових публікаціях неповною мірою знайшли відображення сучасні погляди науковців щодо особливостей управління цифровою трансформацією в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження процесу перспектив інклюзивного розвитку національної економіки в сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття "інклюзивний розвиток" досліджено у працях багатьох вчених, зокрема Базилук А. та Жулин О. пояснюють його через категорію "економічне зростання" [2], а Федулова Л. в основу дослідження закладає "інклюзивні інновації" [3], Кожина А. визначає "інклюзивний місцевий розвиток" [4]. Інклюзивний розвиток досліджують також різні організації, зокрема Світовий

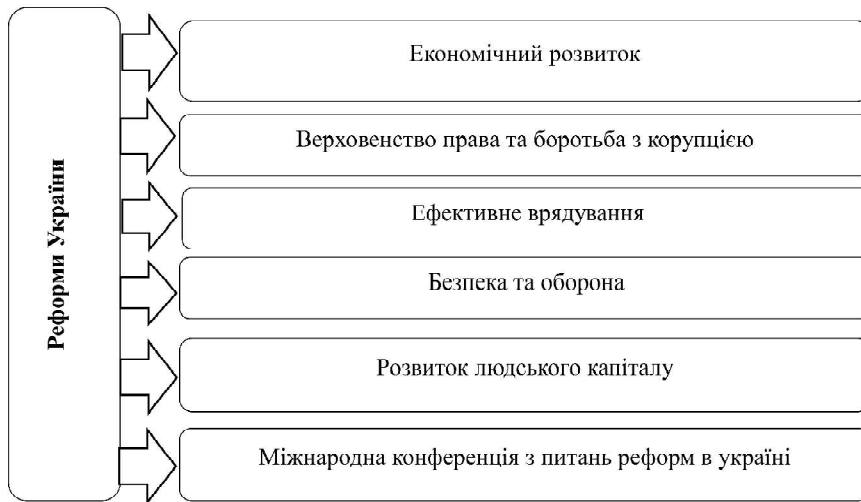

Рис. 1. Реформи України

Джерело: сформовано на підставі даних Урядового порталу [11].

банк, досліджуючи даний напрямок розвитку, визначає його через рівну можливість доступу до ринку праці та ресурсів [5].

Тютюнникова С. В. та Пивоварова К. Л. вважають, що "Незважаючи на той факт, що серед учених не має єдності розуміння щодо оцінки та механізмів створення інклюзивних інститутів, вважаємо, що загальні умови та шляхи їх розбудови можливо виділити. До таких, на нашу думку, слід віднести такі.

По-перше, подолання зайвої (непродуктивної) нерівності доходів. Розподіл доходів потрібно підкорити соціальній справедливості. Праця як найважливіший ресурс розвитку заслуговує на відповідну винагороду. Ліквідувати бідних серед працюючих — найголовніше завдання для України, розв'язання якого полягає у політичній волі держави та всеосяжній підтримці інститутів громадянського суспільства.

По-друге, поширення норм і правил підтримки та залучення усіх груп населення до продуктивних практик як основи згуртованості суспільства та спрямування його на розвиток людського потенціалу.

По-третє, посилити соціальний захист соціально обездолених прошарків населення. Модернізація соціальної підтримки повинна включати в себе інноваційність та адресність. Тільки за таких умов бідність можливо суттєво скоротити" [6, с. 110].

На початок 2023 року уряд України здійснив багато заходів щодо стабілізації фінансово-економічної ситуації. Досягнутий рівень макрофінансової стабільності та укладені угоди і зобов'язання надають іноземним інвесторам достатню інформацію для прогнозування дій Національного банку, уряду та парламенту України. Голова Національного банку України Андрій Пишний вважає, що приватний сектор може розглядати можливість інвестування в Україну вже на цьому етапі, з огляду на стратегію фінансового сектора, корпоративне управління та страхування військово-політичних ризиків. Програма фінансової підтримки від МВФ та інших донорських країн зменшує невизначеність, а розпускати зароблені кошти в облігації внутрішньої державної позики може бути стимулом для підтримки попиту на внутрішньому борговому ринку. Однак, репатріація є необхідною, але

недостатньою умовою, і приватному сектору також потрібна стабільна макрофінансова та макроекономічна ситуація, стійкий банківський сектор та безперебійна його робота [9].

"Візія Відновлення України: "Сильна європейська країна — магніт для іноземних інвестицій". План Відновлення України базується на 5 основних принципах: негайний початок і поступовий розвиток; нарощування справедливого добробуту; інтеграція в ЄС; відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах; стимулювання приватних інвестицій" [10].

Уряд України впевнено продовжує працювати над основними реформами, необхідність яких була визначена ще до війни (рис. 1).

Таким чином, за період війни українська економіка зазнала значних збитків через воєнний конфлікт, проте успішно здійснила адаптаційні заходи. Була проведена політика перерозподілу навантаження від втрат з бізнесу та населення на державний бюджет за допомогою програм підтримки, нової податкової політики, стабілізації курсу гривні та заморожування тарифів. Важливу роль відіграла та продовжує відігравати фінансова допомога від міжнародних партнерів у вигляді кредитів, грантів або інвестицій, технічної та економічної підтримки, консультацій з реформування економіки та фінансової системи, навчання та розвитку людських ресурсів, а також технологічної та інноваційної співпраці. Економіка України успішно адаптувалася до нових умов, бізнес продовжує свою діяльність завдяки швидкій адаптації та державній підтримці.

Україна здійснює глибокі структурні реформи, спрямовані на покращення якості життя громадян і досягнення економічного розвитку, ефективне врядування, розвиток людського капіталу, боротьбу з корупцією та забезпечення безпеки. Уряд працює над створенням сприятливих умов для бізнесу та інвестицій, поліпшення державних послуг, розвитку освіти та медицини, захисту прав і виконання закону. Метою цих змін є побудова сильної та стабільної економіки і покращення якості життя українців.

У контексті формування національної економічної активності в умовах глобальної нестабільності та забезпечення справедливих можливостей для співучасників та враховуючи продовження війни в Україні і зусилля уряду щодо стабілізації економіки, можливо узагальнити:

1. Глобальна нестабільність має значний вплив на національну економічну активність, спричиняючи складнощі і виклики. Воєнний конфлікт є особливою загрозою, яка приводить до економічних збитків і втрат.

2. Уряд демонструє активність і здійснює заходи для стабілізації економіки навіть у складних умовах війни. Це включає політику перенесення тягаря воєнних наслідків на бюджет, програми підтримки, нові податкові політики та інші заходи.

3. залучення фінансової допомоги від міжнародних партнерів є важливим ресурсом для підтримки економічної активності та забезпечення реалізації програм і проектів розвитку.

4. Підприємства різних галузей економіки здатні адаптуватися до складних умов, що сприяє їхній функціональності і збереженню робочих місць завдяки швидкій адаптації та державній підтримці.

5. Незважаючи на падіння ВВП та економічні труднощі, важливим аспектом є забезпечення справедливих можливостей для всіх співучасників, включаючи захист прав та інтересів переселених осіб, жінок, дітей та інших уразливих груп населення. В цьому контексті, уряд повинен зосередитися на розвитку соціальних заходів, які забезпечать доступ до освіти, охорони здоров'я, житла та зайнятості для всіх громадян.

6. Забезпечення справедливих можливостей також вимагає здійснення економічних реформ, що сприятимуть збалансованому розподілу ресурсів, підтримці малих та середніх підприємств, створенню сприятливих умов для підприємництва та інноваційного розвитку.

7. Важливо також забезпечити прозорість та ефективність використання державних ресурсів, уникати корупції та зайнятися антикризовим управлінням, щоб забезпечити стабільність економіки та довіру інвесторів.

8. Розвиток інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної, також має велике значення для забезпечення економічної активності і зручних умов для життя громадян.

Отже, в умовах глобальної нестабільності та воєнного конфлікту, формування національної економічної активності та забезпечення справедливих можливостей для всіх співучасників вимагає поєднання ефективних економічних заходів з соціальними та політичними ініціативами у рамках інклюзивного національного розвитку. Тільки таким чином можна побудувати стійке та інклюзивне суспільство, яке впорається з викликами та забезпечить стабільний розвиток країни.

У рамках інклюзивного розвитку національної економіки велику роль відіграють розвиток людського капіталу, стимулювання підприємництва та інноваційності, підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення доступу до кредитних ресурсів, покращення інфраструктури та забезпечення стабільного економічного середовища.

Тульчинська С. О. та Шашина М. В. зазначають, що "Становлення економіки на основі інноваційної економіки, заснованої на знаннях, основі економіки, на сучасному етапі суспільного розвитку визначає міжнародну концепцію, згідно з якою знання відіграють первинну роль, а їх виробництво є джерелом економічного зростання та конкурентоспроможності. Економіка базується на знаннях, які забезпечують розумний, стійкий та всеосяжний розвиток. Сучасний процес розвитку регіонів базується на властивій йому цілісності механізмів самоорганізації. У той же час наявні кризові явища, та глобальні впливи доводять у черговий раз, що держава повинна стати гарантом примусового розвитку національного регіонального виробництва, каталізатором прискореного створення попередніх кластерів нового економічного виробництва на основі широкого використання інструментів державно-приватного партнерства, впровадження ефективного перерозподілу ресурсів на

благо національних виробників на основі використання відповідних фінансових заходів. Тому пошук напрямів сучасної реалізації механізму впровадження інклюзивного розвитку стають необхідними для формування сучасного бачення подолання кризових явищ" [13, с. 35].

Інклюзивний розвиток національної економіки вимагає розробки та впровадження комплексних стратегій, які поєднують економічні, соціальні та екологічні аспекти. Механізм інклюзивного розвитку національної економіки передбачає пріоритетність соціально-економічних політик, спрямованих на зменшення нерівностей, включення вразливих груп населення та створення сприятливих умов для їхнього розвитку. Важливими складовими цього механізму є гарантування доступу до якісної освіти та навчання, забезпечення належної медичної допомоги та соціального забезпечення, підтримка зайнятості та розвитку навичок, а також забезпечення житла та доступу до житлових послуг.

Інклюзивний розвиток національної економіки повинен мати цілісний підхід. Це охоплює розробку та впровадження ефективних політик зайнятості, зменшення бар'єрів для розвитку підприємництва, підтримку соціального підприємництва, створення сприятливого інвестиційного клімату та розвиток сталої інфраструктури.

Важливо, також, забезпечити активну участь громадськості, громадських організацій та різних зацікавлених сторін у процесі планування, реалізації та моніторингу політик і програм інклюзивного розвитку. Широка співпраця між урядом, бізнесом, громадськістю, академічною та науковою спільнотою може стимулювати інновації, обмін знаннями та кращу координацію зусиль для досягнення сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Наголошено, що за період війни українська економіка зазнала значних збитків через воєнний конфлікт, проте успішно здійснила адаптаційні заходи. Визначено, що проведена політика перерозподілу навантаження від втрат з бізнесу та населення на державний бюджет за допомогою програм підтримки, нової податкової політики, стабілізації курсу гривні та заморожування тарифів. Доведено, що основою адаптаційних заходів є фінансова допомога від міжнародних партнерів у вигляді кредитів, грантів або інвестицій, технічної та економічної підтримки, консультацій з реформування економіки та фінансової системи, навчання та розвитку людських ресурсів, а також технологічної та інноваційної співпраці. Доведено, що національна економіка успішно адаптувалася до нових умов, бізнес продовжує свою діяльність завдяки швидкій адаптації та державній підтримці.

Обґрунтовано, що в умовах глобальної нестабільності та воєнного конфлікту, формування національної економічної активності та забезпечення справедливих можливостей для всіх співучасників вимагає поєднання ефективних економічних заходів з соціальними та політичними ініціативами у рамках інклюзивного національного розвитку. Визначено, що тільки так можна побудувати стійке та інклюзивне суспільство, яке впорається з викликами та забезпечить стабільний розвиток країни. Доведено, що у рамках інклюзивного розвитку національної економіки велику роль відіграють розвиток людського капіталу, стимулювання підприємництва та

інноваційності, підтримка малого та середнього бізнесу, забезпечення доступу до кредитних ресурсів, покращення інфраструктури та забезпечення стабільного економічного середовища.

Література:

1. Гуроров А. О. Теоретико-методологічні засади інклюзивного розвитку національної економіки. БІЗНЕСІНФОРМ. 2018. № 11. С. 48—54.
2. Базилюк А., Жулин О. Інклюзивне зростання як основа економічного розвитку. Економіка та управління на транспорті. 2015. Вип. 1. С. 19—29.
3. Федуллова Л. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. Економіка: реалії часу. 2016. № 3 (25). С. 56-65. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n3.html> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Кожина А. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 22. С. 102—109. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/19.pdf (дата звернення: 05.05.2023).
5. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank, 2015. 240 p. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report> (дата звернення: 06.05.2023).
6. Тютюнникова С. В., Пивоварова К. Л. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності. БІЗНЕСІНФОРМ. 2018. № 8. С. 105—111.
7. Irtyshcheva I., Boiko Y., Pavlenko O., Kramarenko I., Chumakova K., Hryshyna N., Ishchenko O., Zubko A. Economic Monitoring of Transformation Processes: National Realities and Foreign. International Journal of Industrial Engineering. 2023. Vol. 34. pp. 1—11.
8. Nadtochiy I., Irtyshcheva I., Kramarenko I., Krylenko V., Chumakov K. Economic Diagnostics of Territorial Development: National Dimension and Experience of EU Countries. WSEAS Transactions on Environment and Development. 2022. Vol. 18. pp. 486—495.
9. Іноземним інвесторам вже варто замислитися про вкладення в Україну та ОВДП — голова НБУ. Інформаційне агентство "Interfax-Україна". 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/investments/904398.html> (дата звернення: 07.05.2023).
10. План відновлення України. 2023. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 07.05.2023).
11. Реформи. Урядовий портал. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi> (дата звернення: 07.05.2023).
12. Крамаренко І. С., Іртищев О. С., Кльоц Ю. Ю., Кравець Л. О. Аналіз структурних трансформацій інвестиційного потенціалу: функціональний аспект. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія "Економічні науки". 2019. № 1. С. 458—468.
13. Тульчинська С. О., Шашина М. В. Перспективи інклюзивного розвитку регіонів в кризових умовах. Економічний вісник. 2020. № 3. С. 35—42.
14. Іртищева І., Крамаренко І., Стегней М., Бойко Є. Економічний механізм забезпечення ресурсозбереження та природокористування в умовах глобальних викликів. Innovation and Sustainability. 2022. № 4. С. 223—231.

References:

1. Gutorov, A. O. (2018), "Theoretical and methodological principles of inclusive development of the national economy", BIZNESINFORM, vol. 11, pp. 48—54.
 2. Bazylyuk, A., and Zhulyin, O. (2015), "Inclusive growth as the basis of economic development", Ekonomika ta upravlinnia na transporti, vol. 1, pp. 19—29.
 3. Fedulova, L. (2016), "Inclusive innovations in the system of social and economic development", Ekonomika: realii chasu, vol. 3 (25), pp. 56—65, available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n3.html> (Accessed 05 May 2023).
 4. Kozhina, A. (2018), "The theory of inclusive local development and its relationship with theories of territorial development", Investysii: praktyka ta dosvid, vol. 22, pp. 102—109, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/19.pdf (Accessed 05 May 2023).
 5. The World Bank, (2015), "Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development", available at: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report> (Accessed 06 May 2023).
 6. Tyutyunnikova, S. V., and Pyvovarova, K. L. (2018), "Inclusive development of the national economy as a factor in overcoming poverty", BIZNESINFORM, vol. 8, pp 105—111.
 7. Irtyshcheva, I., Boiko, Y., Pavlenko, O., Kramarenko, I., Chumakova, K., Hryshyna, N., Ishchenko, O., and Zubko, A. (2023), "Economic Monitoring of Transformation Processes: National Realities and Foreign", International Journal of Industrial Engineering, vol. 34, pp. 1—11.
 8. Nadtochiy, I., Irtyshcheva, I., Kramarenko, I., Krylenko, V., and Chumakov, K. (2022), "Economic Diagnostics of Territorial Development: National Dimension and Experience of EU Countries", WSEAS Transactions on Environment and Development, vol. 18, pp. 486—495.
 9. Information agency "Interfax-Ukraine", (2023), "Foreign investors should think about investing in Ukraine and OVDP — head of the NBU", available at: <https://interfax.com.ua/news/investments/904398.html> (Accessed 07 May 2023).
 10. Ukraine recovery plan (2023), available at: <https://recovery.gov.ua/> (Accessed 07 May 2023).
 11. Government portal (2023), "Reforms", available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi> (Accessed 07 May 2023).
 12. Kramarenko, I. S., Irtyshchev, O. S., Klets, Yu. Yu., and Kravets, L. O (2019), "Analysis of structural transformations of investment potential: functional aspect", Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky, vol. 1, pp. 458—468.
 13. Tulchynska, S. O., and Shashina, M. V. (2020), "Prospects of inclusive development of regions in crisis conditions", Ekonomichnyj visnyk, vol. 3, pp. 35—42.
 14. Irtyshcheva, I., Kramarenko, I., Stegney, M., and Boyko, Ye. (2022), "An economic mechanism for ensuring resource conservation and nature management in the face of global challenges", Innovation and Sustainability, vol. 4, pp. 223—231.
- Стаття надійшла до редакції 09.06.2023 р.*